

Co-funded by
the European Union

KVALIFIKACIJŲ IR PROFESINIO
MOKYMO PLĖTROS CENTRAS

EQAVET
European Quality Assurance
in Vocational Education and Training

TINKLAVEIKOS ĮTAKA ĮTRAUKIOJO PROFESINIO MOKYMO KOKYBĖS POKYČIAMS: ATVEJO ANALIZĖ

Įvadas

Jaunuolių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP), akademinė, karjeros ir savarankiško gyvenimo sėkmė siejama su profesine mokykla (Griffin, Summer, McMillan, ir kt., 2012). Profesinis mokymas yra būtina sąlyga jaunuolių, turinčių SUP, pasiruošimui konkuruoti darbo rinkoje, sudaromos sąlygos ugdyti įgūdžius, reikalingus dalyvauti visuomeniniame gyvenime, formuojami savarankiškumo ir socialiniai įgūdžiai (Smith, Grigal, Sulewski, 2013; Abdullah, Yasin, Deli ir kt., 2015; Hart Barnett, Crippen, 2014), kurie skatina tapti aktyviais visuomenės nariais (Petcu, Chezan, Van Horn, 2015). Todėl profesinį mokymą galima laikyti pagrindine priemone, kurios tikslas – jaunuolių, turinčių SUP, įgalinimas dalyvauti darbo rinkoje ir socialinio dalyvavimo galimybių sudarymo sąlygos jų gerovei užtikrinti.

Remiantis Geros mokyklos koncepcija (2015), kurioje svarbiausiu „sėkmingos mokyklos veiklos požymiu laikomas tinkamas mokyklos misijos įgyvendinimas, t. y. geri (pageidaujami, priimtini) ugdymo rezultatai ir turtingos, įsimenančios, prasmingos, malonios gyvenimo mokykloje ir mokymosi patirtys“ (p. 4), Lietuvos švietimo politikos pokyčius apibrėžiančiais dokumentais (Susitarimas dėl Lietuvos švietimo politikos 2021-2030, Nacionalinės pažangos strategija „Tūkstantmečio mokyklos“ 2021) profesinės mokyklos sparčiai juda įtraukties link, siekdamas sudaryti palankias ir lygias galimybes įgyti profesiją visiems. Šis laikotarpis kelia nemažai iššūkių susiduriant su jaunuolių, turinčių SUP profesinio mokymo organizavimu ir valdymu, nes darbas su jaunuoliais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių, reikalauja aukštos mokytojo kompetencijos ir kokybiško ugdymo proceso organizavimo. Miltenienė, Valuckienė, Damkuvienė, ir kt., (2022) nurodo, kad kuriant įtraukiojo ugdymo ekosistemą mokykloje svarbus vaidmuo atitenka tinklaveika grįstam ugdymo organizavimui bei valdymui. Todėl siekiama analizuoti tinklaveikos įtaką įtraukiojo profesinio mokymo kokybės plėtrai.

[Radviliškio technologijų ir verslo mokymo centras](#), kuriame atliktas profesinio mokymo kokybės tyrimas turi ilgametę patirtį dirbant su jaunuoliais, turinčiais specialiųjų poreikių, didelį dėmesį skiria profesinio mokymo programų atitikčiai Radviliškio rajono / Šiaulių apskrities

darbo rinkos poreikius, analizuoja ir vertina mokinių, turinčių SUP įsitraukimą į darbo rinką, renka ir analizuoja sėkmės istorijas, įsitraukia į įvairias projektines veiklas, atstovauja, kaip bazinė mokykla, [Asmenų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, įtraukiojo profesinio mokymo metodinę komisija](#), palaiko bendradarbiavimą su kitomis profesinėmis mokyklomis, sektoriais profesinio mokymo centrais, įmonėmis, aukštosiomis mokyklomis, Socialinės integracijos centru, organizuoja konferencijas, seminarus, gerosios patirties sklaidos renginius. Siekiant dalintis gerąją mokyklos patirtimi šiame straipsnyje analizuojami mokykloje vertinami standartizuoti rodikliai, kurie atskleidžia profesinio mokymo kokybės kaitą nuo 2020-2021 m. m.

Tyrimo metodika

Tyrimo tikslas – įvertinti tinklaveikos įtaką jaunuolių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių įtraukiojo profesinio mokymo kokybės pokyčiams. Tyrimo tikslui atskleisti keliami šie uždaviniai: 1) Palyginti profesinio mokymo kokybės pokyčius nuo 2020 metų iki 2023 metų; 2) Atskleisti tinklaveikos įtaką profesinio mokymo kokybei vienos mokyklos atveju.

Siekiant atskleisti profesinio mokymo kokybės pokytį atliktos profesijos mokytojų ir darbdavių anketinės apklausos. Apklausoms atlikti naudojami Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro (KPMPC) parengti instrumentai, skirti vertinti profesinio mokymo įstaigų veiklos kokybę. Instrumentai parengti įgyvendinant projektą „Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo nacionalinių orientacinių punktų 2016 m. veiklos programa Nr. 2016 – 0783/001-001“. Rengiant anketas buvo atsižvelgta į [EQAVET](#) ir [CEDEFOP](#) rekomendacijas¹. Pasitelkti instrumentai leidžia įsivertinti profesinio mokymo kokybę kasmet ir stebėti jos kaitą šiose srityse: mokymosi aplinka, mokymosi visą gyvenimą iniciatyvos, mokymosi prieinamumas, mokymo modernumas, kvalifikacijų atitikimas ūkio poreikiams ir veiksmingas informavimas bei karjeros planavimas. Anketinių duomenų lyginamoji analizė padeda atskleisti problemines sritis, jas koreguoti ar imtis atitinkamų priemonių mokyklos viduje. Analizuojant tinklaveikos įtaką profesinio mokymo kokybei šios anketos padeda atskleisti vykstančius pokyčius susijusius su pasirengimu įtraukiam profesiniam mokymui.

Tyrimo imtis

Tyrimo imtis sudaryta vadovaujantis patogiosios atrankos būdu. Pasirinkta viena mokykla, kurioje šis anketavimas atliekamas kasmet nuo 2019, kad būtų galimybė įvertinti ir palyginti profesinio mokymo kokybės pokytį. Vadovaujantis gerosios patirties sklaidos principu

¹ Profesinio mokymo įstaigų kokybės matavimo instrumentai (klausimynai mokiniams, mokytojams, absolventams, darbdaviams) <https://www.kpmc.lt/kpmc/profesinio-mokymo-istaigu-kokybes-matavimo-instrumentai-klausimynai-mokiniams-mokytojams-absolventams-darbdaviams/>

pasirinkta profesinė mokykla – Radviliškio technologijų ir verslo mokymo centras. Manome, kad šios mokyklos išvystyta tinklaveika turi reikšmingos įtakos jaunuolių, turinčių SUP, įtraukiojo profesinio mokymo kokybei.

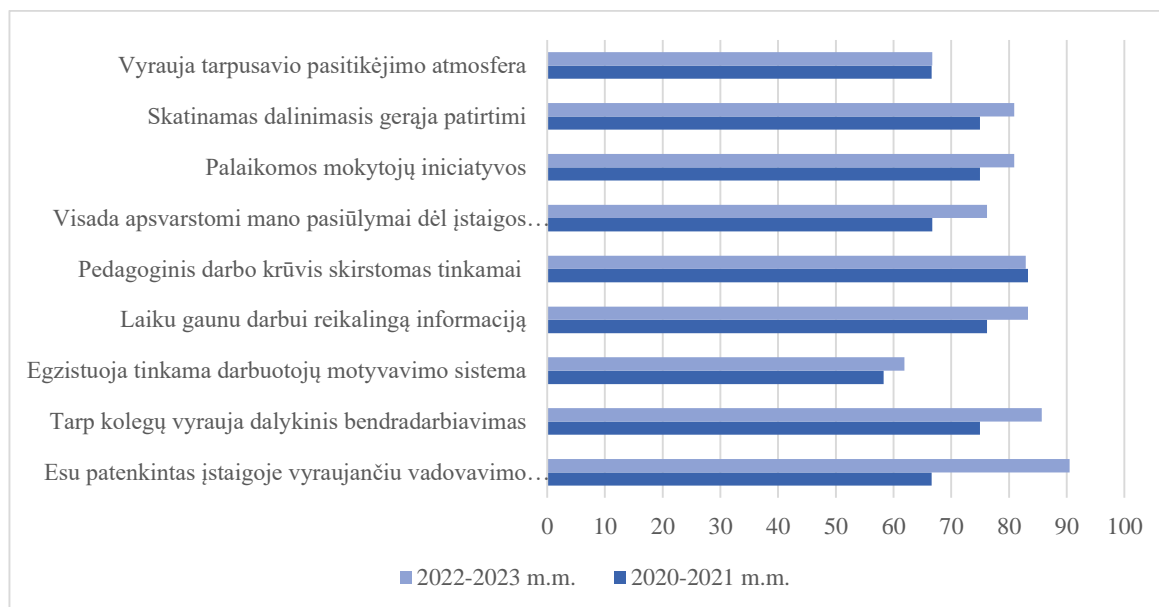
Tyrimė dalyvavo 21 profesijos mokytojas ir darbdaviai pas kuriuos apklausos vykdymo metu atliko praktiką pasirinktos mokyklos mokiniai (n=15). Daugiau kaip pusė profesijos mokytojų dirba profesinėje mokykloje daugiau kaip 10 metų. Apklausoje dalyvavusieji mokytojai dirba šiose švietimo srities programose: menai, inžinerija ir inžinerinės profesijos, gamyba ir perdirbimas, architektūra ir statyba, paslaugos asmenims, transporto paslaugos. Didžioji dalis profesijos mokytojų kasdien dirba su jaunuoliais, turinčiais SUP.

Tyrimo rezultatai

Radviliškio technologijų ir verslo mokymo centro profesinio mokymo kokybės vertinime atsispindi, kad teikiamos profesinio mokymo paslaugos šioje mokykloje yra vertinamos teigiamai – plati paklausių pirminio profesinio mokymo programų pasiūla, tinkamos sąlygos mokytis specialiųjų poreikių, turintiems mokiniams, profesijos mokytojai teigiamai vertina savo, kaip darbuotojų darbo sąlygas, nurodo tobulintinas sritis, jos aptariamoms ir pristatomoms mokytojų susirinkimų metu, apibendrintos – administraciniuose pasitarimuose, kad būtų galima imtis tinkamų priemonių. Pastebima, kad anksčiau išvardyti rodikliai nuo 2020-2021 m. m. iki 2022 -2023 m. m. kito nežymiai. Šiems aspektams įtakos turi ir darbo rinkos kaita. Siekiant išsaugoti paklausių pirminio profesinio mokymo programų pasiūlą mokyklos profesijos mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai įsitraukia į naujų profesinio mokymo modulinių programų rengimą ar atnaujinimą. Bendradarbiaujama su kitomis profesinio mokymo mokyklomis.

Siekiant įtraukiojo profesinio mokymo kokybės labai svarbu stiprinti teigiamas nuostatas apie įtraukųjį ugdymą, formuoti bendromis vertybėmis paremtą bendruomenę, o visai tai turi įtakos teigiamam mikroklimatui mokykloje (1 pav.) formotis. Pastebima, kad nuo 2020-2021 m. m. iki 2022-2023 m. m. pasitelktos priemonės teigiamam mokyklos mikroklimatui formavimui buvo veiksmingos. Stebimas teigiamo vertinimo padidėjimas šių sričių: dalinimasis gerąją patirtimi (padidėjo 5,9 proc.), mokytojų iniciatyvų palaikymas (padidėjo 5,9 proc.), mokytojų pasiūlymų priėmimas ir palaikymas dėl įstaigos veiklos gerinimo (padidėjo 9,5 proc.), darbuotojų motyvavimo sistemos gerėjimas (padidėjo 3,6 proc.), dalykinio bendradarbiavimo didėjimas (10,7 proc.), pasitenkinimas vyraujančiu vadovavimo stiliumi (padidėjo 23,9 proc.). Per pastaruosius metus labai išaugo teigiamas vadovavimo stiliaus vertinimas, teigiamai vertinami pokyčiai, kurie turi įtakos daugeliui aspektų. Kuriant įtraukų mokyklą anot Miltenienės ir kt., (2022), mokyklų vadovai pripažįstami, kaip svarbiausi pokyčių agentai. Vadovų sprendimai, vadovavimo stilius turi tiesioginės ir netiesioginės įtakos organizacijoje vykstantiems pokyčiams, mokyklos kultūros, mokytojų

mokymosi vieniems iš kitų, mokytojų aktyvumo, lyderystės rezultatams, mokinių mokymosi, mokyklos mikroklimato ir kt. rezultatams. Tokie pokyčiai skatina ne tik išorinės tinklaveikos plėtrą, bet ir lemia stiprėjančią mokytojų tinklaveiką centro viduje, šie duomenys atsikleidžia analizuojant centro mikroklimato duomenys.

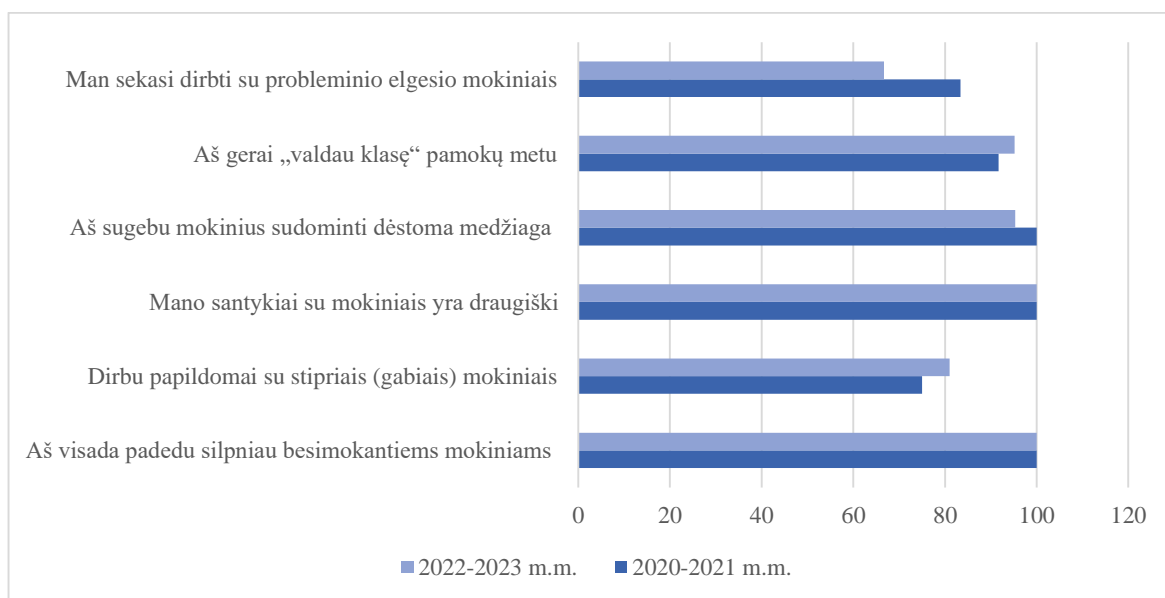

1 pav. Mikroklimato rodiklių teigiamas vertinimas profesinėje mokykloje, procentais

Kitas svarbus aspektas užtikrinantis įtraukiojo profesinio mokymo kokybę yra mokytojų santykiai su mokiniais (2 pav.), tik gerai pažįstant mokinius, jų stiprybes ir galias, kuriant abipusiu pasitikėjimu paremtus ryšius galima rezultatyviai tenkinti specialiuosius ugdymosi poreikius ir užtikrini mokinio sėkmę profesinėje veikloje. Pastebima, kad nuo 2020-2021 m. m. iki 2022-2023 m. m. padidėjo mokytojų skaičius, kurie geriau „valdo klasę“ pamokų metu (padidėjo 3,5 proc.), daugiau mokytojų papildomai imasi darbo su stipriais (gabiais) mokiniais (padidėjo 6 proc.). Pagalba silpniau besimokantiems ir draugiškų santykių palaikymas su mokiniais 2022-2023 m. m. išliko toks pat aukštas, kaip ir 2020 – 2021 m. m. Buvo pastebėta, kad mokytojai patiria sunkumų dirbant su mokiniais, kurie turi emocijų ir elgesio problemų. Todėl imtasi priemonių šiai problemai spręsti. Mokykla jau kelerius metus bendradarbiauja su Šiaulių miesto Socialinės integracijos centru, kuris įgyvendina projektus, kurių paskirtis socialiai pažeidžiamų, neįgaliųjų, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių asmenų netinkamo elgesio valdymo strategijos, įsitraukimas į darbo rinką, jų socialinių įgūdžių ugdymas. Per įsitraukimą į projektines veiklas stebima nauda mokiniams ir mokytojams. Pavyzdžiui remiantis bendradarbiavimo sutartimi dalyvavimas tarptautiniame projekte „Taiki komunikacija – gyvenimo kalba“ (angl. NVC) (Nr. LT03-2-SADM-K01-034), kurio metu vyksta mokymai mokiniams bei atskirai mokytojams. Nagrinėjamos mokymų temos: Kas yra NVC?; Jausmų poreikių pažinimas, ir stebėjimo įgūdžių treniravimas; Keturių žingsnių modelis: stebėjimas, jausmai,

poreikiai ir prašymas; Empatijos ugdymas; Pykčio valdymas². Mokymo metu dalinamasi žiniomis, gerąją patirtimi, praktiniais patarimais ir kt.

Kitų institucijų veiklų, darbo ir ugdymo metodų su jaunuoliais, turinčiais SUP, organizavimas turi teigiamos įtakos profesinio mokymo kokybės plėtrai. Pavyzdžiui dalyvavimas projektinėse veiklose (nacionaliniai ir tarptautiniai projektai - „Turi profesiją – turi ateitį“, „Tai komunikacija – gyvenimo kalba“, Erasmus tarptautinio mobilumo projektai ir kt.) sudaro palankias sąlygas jaunuoliams, turintiems SUP, įgyti papildomų svarbių kompetencijų profesinėje veikloje, pažinti save, išreikšti savo poreikius, patirti ir būti socialiai aktyviais visuomenės nariais, įsitraukti ir išbandyti save darbo aplinkoje, ugdant ne tik profesinius įgūdžius, bet ir socialinius įgūdžius.

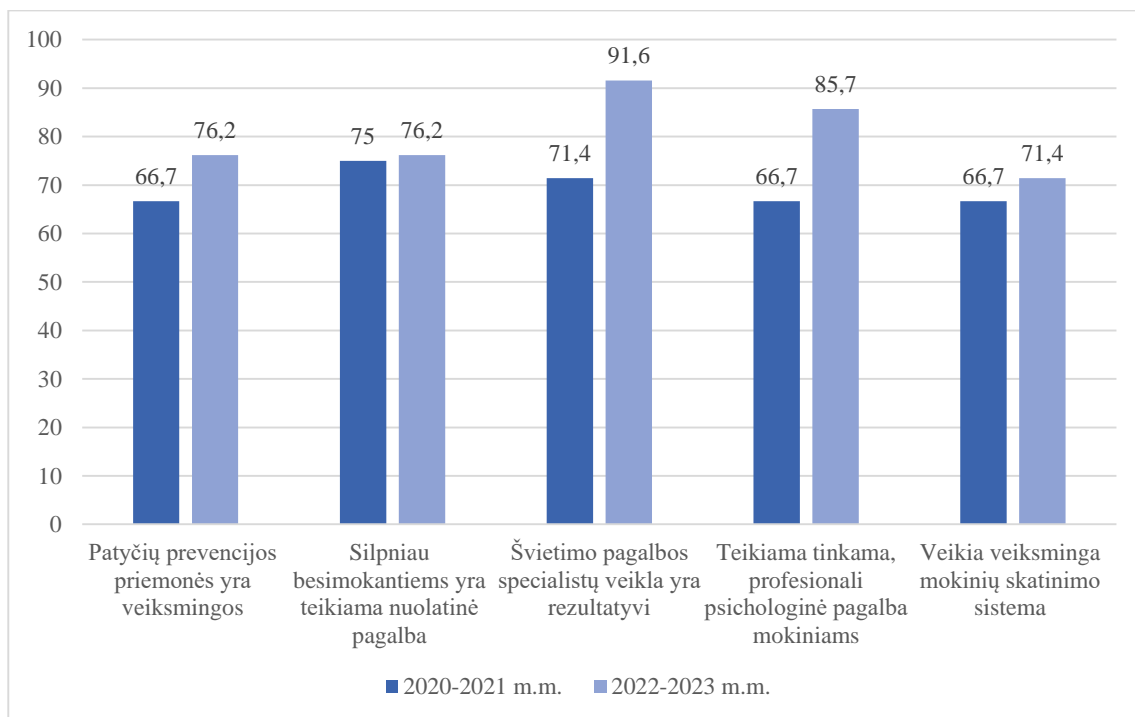

2 pav. Mokytojų santykių su mokiniais teigiamas vertinimas, procentais

Atliekant profesinio mokymo kokybės analizę buvo nustatyta, kad labai stipriai padidėjo teigiamai vertinamas pagalbos mokiniui teikimas (3 pav.). Nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,013$) tarp pateiktų rodiklių 2020-2021 m. m. ir 2022-2023 m. m. Mokytojai nurodo, kad patyčių prevencijos priemonių veiksmingumas padidėjo 9,5 proc., švietimo pagalbos specialistų veiklos rezultatyvumas išaugo 20,2 proc., teikiamos psichologinė pagalbos teigiamas vertinimas padidėjo 19 proc., veikia veiksminga mokinių skatinimo sistema – 4,7 proc. Manoma, kad šiuos pokyčius lėmė tai, kad centre buvo suformuota pilna švietimo pagalbos specialistų komanda: socialinis pedagogas, psichologas, specialusis pedagogas, karjeros specialistas, mokytojų padėjėjai. Veikia centre vaiko gerovės komisija. Švietimo pagalbos specialistai ir profesijos mokytojai metodininkai organizuoja vidinius mokymus, konsultuoja mokytojus ir dalinasi naujomis

² Socialinės integracijos centras. Tarptautinis projektas „Taiki komunikacija – gyvenimo kalba“ <http://integracija.info/2023/03/07/projekto-taiki-komunikacija-gyvenimo-kalba-angl-nvc-nr-lt03-2-sadm-k01-034-pilotiniai-mokymai/>

žiniomis, rengia ir padeda mokytojams rengti mokomąją medžiagą. Tai įrodo bendradarbiavimo ir kolegialaus mokymosi svarbą.

3 pav. Pagalbos mokiniui teigiamų rodiklių vertinimas, procentais

Profesinio mokymo kokybės vertinimui buvo pasitelktos ir anketos darbdaviams. Darbdavių apklausa visuomet yra iššūkių keliantis etapas, kadangi esantis užimtumas, darbo tempas sutrukdo daugeliui atsakyti į anketos klausimus ir užpildytų anketų skaičius išlieka mažas. Išanalizavę gautus rezultatus galime išskirti tai, kad darbdaviai **mokinius atliekančius praktiką gerai ir labai gerai vertina šiose srityse**: saugos reikalavimų darbe laikymasis; kompiuterinis raštingumas, IT gebėjimai, mokėjimas dirbti su dokumentacija; gebėjimas įsisavinti naują techniką ir technologiją; gebėjimas bendrauti su klientais, bendradarbiais; gebėjimas dirbti komandoje (kolektyve); gebėjimas dirbti savarankiškai; sąžiningumas ir atsakingumas darbe; teigiamos nuostatos į darbą; darbo kultūra. Darbdaviai mokinius atliekančius praktiką **patenkinamai ir gerai vertina šiose srityse**: teorinių žinių taikymas, praktinių gebėjimų taikymas; kokybės reikalavimų laikymasis darbe. Tačiau išskiriami ir **sunkumai su kuriais susiduria darbdaviai** priimdami mokinius į praktiką: per maža mokinių (praktikantų) kontrolė iš mokymo įstaigos; formalus mokinių (praktikantų) požiūris į praktiką; nėra galimybės mokėti darbuotojui papildomai už praktikanto mokymą. Tai atskleidžia, kad partnerystės ryšiais grįsta tinklaveika yra svarbi ir darbdaviams siekiant užtikrinti praktinio mokymo kokybę. Remiantis anketų duomenimis, darbdaviai mokinių parengimą darbinei veiklai per pastaruosius 3 metus vertina teigiamai.

Išvados

1. Radviliškio technologijų ir verslo mokymo centro vykdoma tinklaveika nuo 2020–2021 m. m. iki 2022–2023 m. m. teigiamai veikia įtraukiojo profesinio mokymo kokybę. Ypač teigiamai pakito mokyklos mikroklimato, profesijos mokytojų santykių su mokiniais ir pagalbos mokiniui rodikliai. Darbdaviai išskiria tobulintinas sritis dėl tolimesnių partnerystės ryšių tobulinimo, tačiau teigiamai vertina mokyklos mokinių parengimą darbinei veiklai per pastaruosius 3 metus.
2. Tinklaveika padeda kompleksiskai kurti įtraukiojo profesinio mokymo sistemą. Įvairūs mokyklos ryšiai sudaro galimybę dalintis gerą patirtimi, įgyvendinti projektus, tobulinti mokytojų profesinę ir pedagogines kompetencijas, kryptingai siekti mokinių sėkmės įsitraukiant į darbo rinką, mokytis vieniems iš kitų, organizuoti ir tinkamai vykdyti įtraukųjį profesinį mokymą, priartinti profesinį mokymą prie realių darbo sąlygų, užtikrinant lygias teises visiems, tenkinat individualius poreikius bei sudarant galimybę visiems mokyklos bendruomenės nariams patirti sėkmę. Kuriant ilgalaikius partnerystės ryšius užtikrinamas idėjų realizavimo tęstinumas. Pasitelkiant partnerystės principų grįstą tinklaveiką kuriama visapusiška įtraukiojo profesinio mokymo aplinka, kuri įprasminą ne tik sistemą, bet ir vertybių, požiūrio, ideologijų formavimą, užtikrinant lygias teises visiems.

Literatūros sąrašas

1. Abdullah, N., Yasin, M. H. M., Deli, A. A. A., Abdullah, N. A. (2015). Vocational education as a career pathway for students with learning disabilities: Issues and obstacles in the implementation. *International Journal of Education and Social Science*, 2(3), 98–104.
2. *Geros mokyklos koncepcija*, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. Nr. V-1308 Vilnius. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f2f65120a7bb11e5be7fbc3f919a1ebe>
3. Griffin, M. M., Summer, A. H., McMillan, E. D., Day, T. L., Hodapp, R. M. (2012). Attitudes toward including students with intellectual disabilities at college. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 9, 234–239.
4. Hart Barnett, J. E., Crippen, R. (2014). Eight Steps to School-Based Employment Training for Adolescents with Autism Spectrum Disorder and Intellectual Disability. *Physical Disabilities: Education and Related Services*, 33(2), 1–15.
5. Miltenienė, L., Valuckienė, J., Damkuvienė, M., Balčiūnas, S., Petukienė, E., & Bugenytė, M. (2022). Vadovų požiūris ir veikmė kuriant įtraukųjį mokyklą. *Specialusis ugdymas*, 1(44), 9–54.
6. Nacionalinės pažangos strategija „Tūkstantmečio mokyklos“ (2021). Prieiga per internetą: <https://tukstantmeciomokyklos.lt/wp-content/uploads/2023/02/TUM-rekomendaciju-leidinys.pdf>
7. Petcu, S. D., Chezan, L. C., Van Horn, M. L. (2015). Employment Support Services for Students with Intellectual and Developmental Disabilities Attending Postsecondary Education Programs. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 28(3), 359–374

8. Smith, F. A., Grigal, M., Sulewski, J. (2013). The impact of postsecondary education on employment outcomes for transition-age youth with and without disabilities: A secondary analysis of American community survey data. *Think College Insight Brief*, Issue No. 15. Boston, MA: University of Massachusetts Boston, Institute for Community Inclusion.
9. Susitarimas dėl Lietuvos švietimo politikos 2021 – 2030. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/Susitarimas%20d%C4%971%20Lietuvos%20%C5%A1vietimo%20politikos.pdf>

*Specialioji pedagogė dr. Ilona Gedminienė
Radviliškio technologijų ir verslo mokymo centras
Asmenų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, įtraukiojo profesinio mokymo metodinė komisijos pirmininkė*

**Erasmus+ projektas „Sistemiškesnės ir tvaresnės profesijos mokytojų tinklaveikos plėtros link“,
Nr. 101048407**

Finansuojama Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos biudžeto lėšomis. Tačiau išreiškiamas požiūris ar nuomonė yra tik autoriaus (-ių) ir nebūtinai atspindi Europos Sąjungos ar Europos švietimo ir kultūros vykdomosios įstaigos (EACEA) požiūrį ar nuomonę. Nei Europos Sąjunga, nei EACEA negali būti laikoma už juos atsakinga.